

Expo 58. Tussen droom en werkelijkheid

Colloquium Atomium, 25 april 2008

Programma

→ 9:00, inleiding

Karel Velle, Algemeen Rijksarchivaris & **Serge Jaumain**, Directeur du CIRHIBRU

Moderator: Claire Billen, ULB & CIRHIBRU

→ 9:30

Chloé Deligne, Historienne ULB, Chercheuse qualifiée au FNRS

La Ville de l'Expo '58. Entre modernité, héritages et patrimoine urbains, quelles relations ?

Les conceptions de la Ville présentées à l'Expo'58, principalement à travers les pavillons de l'Urbanisme, des Edifices et Habitations, et du Logement social, n'échappent pas au 'pacte' signé avec la modernité ; habitations standardisées, ode à la route, séparation spatiale des fonctions, cité modèle et cité satellite... en sont les ingrédients. En revanche, la Ville héritée, n'apparaît à l'Expo que pour évoquer la « destruction des taudis », « l'insalubrité des habitations » ou « la concentration exagérée d'immeubles ». Dans d'autres pavillons ou sur le site de la Belgique Joyeuse, les villes héritées apparaissent comme faire-valoir de curiosités ou monuments historiques. Pourtant, dans les années cinquante, les questions liées aux héritages sont bien présentes dans le chef d'un certain nombre de personnes aux profils variés. Que doit-on faire des sites ruraux englobés dans une ville en croissance ? Comment conserver le « charme » des rues anciennes ? Comment adapter la Ville à la modernité ? Dans la ville réelle, contrairement à ce qui est présenté à l'Exposition, la question des héritages est donc régulièrement débattue. Mon exposé visera à mettre en évidence cette tension entre les tenants de conceptions bien différentes et s'efforcera de mettre lumière leurs trajectoires ainsi que les réseaux dans lesquels ils évoluent.

→ 10:00

Roel De Groof, Algemeen coördinator van het 'Brussels Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscentrum' (BRIO), doctoronderzoeker aan de vakgroep geschiedenis van de VUB.

Expo 58 en de relance van de kandidatuur van Brussel als 'hoofdstad' van Europa

Nadat Brussel in 1831 werd uitgeroepen tot constitutionele hoofdstad van België, stond zijn stedenbouwkundige ontwikkeling niet louter en alleen in het teken van de representatie van de Belgische staat. Al snel groeide Brussel uit tot een belangrijk internationaal centrum, op het snijpunt van de Europese culturen en talen, en tot politiek-ideologische transitieruimte. Tegen het begin van de 20ste eeuw was de zetel van meer dan 50% van de internationale organisaties en verenigingen in Brussel gevestigd. De promotie van Brussel als internationale en zelfs 'wereldhoofdstad' gaat veel verder in de tijd terug dan weleens wordt gedacht. Vóór de Eerste Wereldoorlog lanceerde de Brusselse advocaat en publicist Louis Frank al de idee van Brussel als 'federaal werelddistrict', terwijl Paul Otlet nadien de kandidatuur van Brussel als zetel van de Volkenbond promootte. Gelet op het fervente internationalistische profiel van Brussel lijkt het vandaag onbegrijpelijk waarom Paul Van Zeeland in de zomer van 1952 zijn veto stelde tegen de kandidatuur van Brussel als zetel van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal en waarom die, tegen de voorkeur van zijn vijf collega-ministers van buitenlandse zaken voor Brussel als centrum van Europeanisme in, de kandidatuur van Luik stelde. In deze bijdrage gaan we in op de functie van Expo 58 in de moeizame relance van de kandidatuur van Brussel als zetel van de Europese instellingen. De pogingen van de Belgische regering en een aantal Brusselse actoren om de internationale en Europese positie van Brussel te herstellen en te versterken dienen echter in een langere termijnperspectief te worden beschouwd, net als het argumentarium, dat de Belgische regering ontwikkelde in een luxueus uitgegeven witboek (maart 1958).

→ 10:30, koffie pauze

➔ **10:45**

Michel Hubert, Professeur ordinaire aux Facultés universitaires Saint-Louis

L'Expo '58 et la mobilité quotidienne à Bruxelles : une influence décisive et durable ?

L'Expo '58, en constituant une date-butoir, a donné un formidable coup d'accélérateur à l'accueil massif de l'automobile à Bruxelles. Sans cette échéance, les difficultés de la décision politique auraient très certainement conduit à un plus grand étalement dans le temps des travaux d'infrastructures routières, qui aurait pu entrer en collision avec l'opposition citoyenne apparue quelques années plus tard face à d'autres grands projets urbains et avec la mise en cause du bien-fondé des grands récits de la modernité. Tout en offrant son heure de gloire à une génération d'ingénieurs de la route, à la tête de laquelle se trouvait la figure emblématique d'Henri Hondemarcq, l'Expo '58 et la politique du "tout-à-l'automobile" qu'elle a initiée rendent particulièrement difficile aujourd'hui la conversion de cette ville-région au partage de l'espace public et à l'intermodalité.

➔ **11:15**

Tom Verschaffel, Hoofddocent geschiedenis aan de KU Leuven (campus Kortrijk)

Expo 58 was de eerste wereldtentoonstelling sinds de Tweede Wereldoorlog. Daardoor kon zij niet onbekommerd het geloof in de vooruitgang uitdrukken. De wereld had niet alleen grote economische en politieke crisissen en een wereldoorlog doorgemaakt, maar was ook verdeeld als nooit tevoren, tussen oost en west, tussen noord en zuid. Expo 58 kon niet anders dan van deze zorgwekkend toestand uit te gaan. De oplossing lag in een terugkeer naar de menselijkheid en het spirituele. Wetenschap en techniek dienden aan de Mens en de Mensheid ondergeschikt en dienstbaar te zijn. De Brusselse wereldtentoonstelling propageerde dit humanisme en geloofde dat de problemen, die de wereld hadden ontworcht, effectief overwonnen konden worden. Het was een laatste opstoot van optimisme. Tegen beter weten in.

➔ **11:45**

Christian Vandermotten, Professeur à l'ULB et membre de l'Académie royale des Lettres, des Sciences et des beaux-Arts de Belgique

L'Expo 58 et l'urbanisme bruxellois

A la différence des grandes expositions de 1880, 1897 et 1910, qui ont inscrit leur implantation dans les tendances spatiales et sociales dominantes de l'urbanisation bruxelloise, celles de 1935 et de 1958 n'ont pas entraîné d'accélération ou de mutations majeures de l'urbanisation des quartiers du nord-ouest de Bruxelles où elles ont été implantées. Au contraire, elles ont plutôt contribué, avec d'autres facteurs, à freiner l'urbanisation de cette partie de la ville. De la sorte, aujourd'hui encore les espaces qu'elles ont gelé restent disponibles pour faire l'objet de projets tournés vers la représentation internationale de la capitale. Les impacts urbanistiques de l'Expo 58 ont pourtant été considérables, mais plutôt indirects que directs : l'Expo a accéléré et servi de vitrine à la confrontation de la ville avec les facettes urbanistiques du fordisme.

➔ **12 :15, lunchpauze en bezoek tentoonstelling**

Moderator: Mia Droeshout, journaliste

➔ **14:00**

Johanna Kint, Technische Universiteit Eindhoven

Expo 58 als belofte van het moderne leven

In België is men het er stilaan over eens: men mag trots zijn op de wereldtentoonstelling van '58 die het land vijftig jaar geleden op de wereldkaart plaatste. Wat velen echter onvoldoende beseffen is dat op tal van domeinen deze wereldmanifestatie een belangrijke gebeurtenis is geweest, ook binnen de cultuur van de vormgeving. Men kreeg er de allereerste computers te zien die toen nog de naam Ramac droegen. Men kon er zich vergapen aan de allereerste kleurentelevisie. Een volledig uitgeruste tv-studio zond regelmatig programma's uit in kleur die men

kon bekijken op verschillende tv-schermen. De bezoeker kon er de eerste voorbeelden van 'multiscreen' film en diatechniek ondergaan, die sindsdien uit tentoonstellingen niet meer weg te denken zijn. De meest volledig uitgeruste elektronische huishoudapparaten waren er op het appel, naast huisrobotten en 'elektromechanische handen' als voorbeeld van automatische robotbesturing. Expo 58 was onlosmakelijk gekoppeld aan de opkomst van de massaconsumptie, die in de jaren '70 zowel een hoogtepunt als keerpunt kende, na het verschijnen van het alarmerend rapport van de Club van Rome van 1972.

Vertaald naar de vormgeving toe betekent massaconsumptie dat de vormgever in die jaren voor de uitdaging kwam te staan een vormgeving te zoeken die voor iedereen toegankelijk is en binnen ieders handbereik ligt. Het adagium dat de modernisten reeds vanaf de jaren '20 in het vaandel droegen - schoonheid als catalysator tot spirituele verheffing van de massa - kon hiermee worden vervangen door vormgeving met een korte levensduur als een van de belangrijkste middelen om massaconsumptie aan te wakkeren. Het afschaffen van het idee van duurzaamheid en het hanteren van het principe van het kunstmatig obsoletisme werden voortaan een van de belangrijkste middelen om het koopgedrag van het publiek aan te moedigen en om het publiek te verleiden om oude, nog lang niet verbruikte producten te vervangen door nieuwe. Reclame en marketing werden belangrijke strategische middelen bij de realisatie van deze mentaliteitsomslag.

Opzet van deze lezing is te verduidelijken waar deze uitdaging voor stond en hoe deze zich vertaalde naar '58.

14:30

Nathalie Tousignant,

Géopolitique et spatialité à l'Expo 58. La section internationale

L'exposition universelle tenue à Bruxelles entre avril et octobre 1958 souhaitait dresser le bilan du monde moderne. Cette modernité s'exprimait concrètement par l'architecture des pavillons, l'utilisation de matériaux modernes et les différents pavillons thématiques. La section internationale se déployait au pied de l'Atomium, symbole d'ultime modernité et de conviction dans le progrès scientifique. La section coloniale belge côtoyait les avancées supranationales des nouvelles organisations internationales regroupées autour d'une esplanade. Les pavillons nationaux se partageaient la seconde moitié du plateau du Heysel, l'autre étant occupée par les différentes sections "belges". On retrouve l'opposition idéologique entre colonies et pays indépendants, entre impérialistes et communistes, entre internationalistes et régionalistes. Reflets de la Guerre froide et de la décolonisation, les délégations nationales ne reçoivent pas le même traitement pour exhiber leur savoir-faire au monde. Etat du monde et de ses fractures, la vitrine de l'Expo 58 annonce déjà Montréal 1967, "Terre des hommes".

15:00

rondetafel: Mia Droeshout

16:00, conclusies

Anne Vandenbulcke, Archivaris-conservator van de Stad Brussel

Praktische info

Meer info is te vinden op onze Expo 58-website www.expo-1958.be

Inschrijven is verplicht via expo58@brucity.be

Prijs (deelname en lunch) : 10 euro ; studententarief : 5 euro